

le ce vizează gestionarea și administrarea sistemului informatic în ansamblu, a sistemului integrat de bibliotecă implementat și realizat la BM „B.P. Hasdeu”.

Referințe bibliografice

Ghidul utilizatorului Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu”. Ch. : Notograf Prim, 2012. 28 p.

Manual UNIMARC. Federația Intern. a Asociațiilor de Bibl. și Instituții. Ed. de Brian P. Holt, asistat de Sally H. McCallum & A.B. Long; trad. de

Mihaela Bora ș.a. București : Bibl. Naț. a României, 1993. 430 p.

VÎRLAN, Aliona. *Planul de activitate a Filialei de Arte „T. Arghezi” : 2012*. Chișinău, 2013.

VÎRLAN, Aliona. *Planul de activitate a Filialei de Arte „T. Arghezi” : 2013*. Chișinău, 2014.

http://www.libruniv.usb.md/confbib/articole/2007_1-2/82-84%20conf_1+2-2007.PDF

http://lib.ase.md/site/docs/publicatii/dezvoltarea_durabila.pdf

<http://www.bibnat.ro/dyn-doc/Standarde-in-vigoare>.

AXA VALORICĂ A POEZIEI LUI DUMITRU MATCOVSCHI ȘI DREPTURILE DE AUTOR

Conf. dr. Victoria FONARI,

Departamentul literatură română și teorie literară, USM

Abstract

The article is about the term „edge” in the creation of Dumitru Matcovschi. In the poetic text, Dumitru Matcovschi uses the word Mărgioară (edge) with the meaning „the country or the native land”. It is the space where he was, with people who have marked him. The poet makes the village on the banks of the Nistru – Vadul Rașcov – a myth of Mărgioară (edge): „The most beautiful./ No one in the book. /It was once here on ... / a mărgioară (an edge) / A shore waters / was once here about ...” (Tear of the Gods). Even if the word mărgioara will not always be written with a capital letter it is a cult accentuated by the force of a word that the common name becomes own. Status of the word Mărgioara amplifies the connotation of edges. From optical lexical, the edge is synonymous with marginal, peripheral, secondary ferrous, unimportant, watching etc. In this linguistic field the writer takes the position of Don Quixote and succeeds to make from something common knightly full of nobility accessories. Metamorphosis is determined by the aura that he makes out of the root word “edge”. The achievement of the poet is like the king who has the power to gold, is the same

enrichment not only materially but rather spiritual.

Keywords: poetic text, limited space, myth of Mărgioara (edge), centre of the earth.

* * *

1. De la teoria economică la dialogismul lui Bahtin

Interdisciplinaritatea își face loc din ce în ce mai mult în investigațiile teoriei literare. Până nu de mult era firesc să abordez un text artistic prin filiera științelor socioumanistice, cum ar fi prin conceptele filosofice, hermeneutice, ale istoriei, ale psihologiei. Iată că observăm în secolul nostru, unul ce se axează pe informatică și economie, o tendință de a accepta în interpretare un abuz din partea acestora și de a plana în teoriile ce-și știau frontierele încorsetate în domeniile respective aparținând științelor exacte, dominate de fizică și matematică. Un exemplu în acest sens sunt noțiunile: globalizare, teoria haosului, hypertext cu sensul din domeniul informaticii. E timpul să revizuim și teoria economică a marginalismului. Conform studiilor încă din anii 1870-1890 *marginerea*

este cea care contribuie la evoluția fundamentală a valorii – valoarea produsului definește valoarea factorilor productivi. Valoarea produsului se bazează pe importanța pe care consumatorii o atribuie produsului [vezi: 1]. În articolul său profesorul Enrico Saltari demonstrează că această teorie a invadat și lumea politică, și percepțiile filosofice.

Din ce în ce mai des apare valorificată cartea ca un produs economic. Poezia nu suportă aceste atribute economice, totuși tendința lecturii, preferințele persoanelor pentru o carte sau alta îi acordă textului și un statut economic. Nu ne vom referi la faptul cum, în calitate de o margine a unui imens imperiu, spațiul nostru avea forțe să fie un stabil partener economic, dar ne vom referi la perspectiva nemărginirii marginii. Marginea lumii este imensitatea cosmică, marginea universului este poarta spre neant, marginea devine o conotație existențială de a păși dincolo. Și atunci marginea poate fi un prag, o scară, o depășire, un mal, o stâncă, o frontieră. În poezia lui Dumitru Matcovschi se întâlnesc aceste conotații.

Cuvântul margine este în raport și cu iluzia marginii, termen preluat din psiho-

logie. Optica celui care privește un spațiu raportat la experiența lui vitală. Cum se vede marginea din centru? Cum se vede marginea din margine? Un răspuns vine de la teoreticianul din Rusia M. Bahtin, care identifică plurivocitatea (sau: polifonia; rus.: *mnogogolosie*) în opoziție cu monologul. Monologul, în accepția sa, este centralizarea; marginea contribuie la dialog. Dacă e să ne referim la creația lui Dumitru Matcovschi poeziile abundă în întrebări retorice, evocări, vocative. Poetul centrează cuvintele rustice, tradiționale, pe alocuri arhaice, locale, care oferă o comoditate colocvială de înțelegere.

2. Cercetătorii despre mărghoara lui Dumitru Matcovschi

Deși nu am putea spune că individualitatea ei este una ascunsă, cuvântul se personalizează în adâncimea valorică. Limita cuvântului este determinată de context, poetul creează contexte care deschide numele: „La margine de vatră, la margine de țarc, / mi-e inima de piatră, mi-e sufletul un arc... / Mă iartă, Doamne Sfinte! Cuvintele mă dor: / eu mor între cuvinte și-mi pare rău să mor. / Rușine mi-e, rușine. În preajmă arde foc... // Mă apăra pe mine de mine,

eu te rog!" (*Rugăciune*). Textul din volumul *Pomul materiei* (1996) apare ca o materie vie în care sunt întreșute sentimentele: evlavie, rugăciune, dorință, iertare, căință, incertitudine, iubire, respect, durere, îndoială și sinceritate. În versuri atestăm o decentralizare a centrului. Inima, care de fapt este axa vitală, poetul o plasează în margine. Pietrificarea este în opoziție cu durerea, dar prin sintagma „inima de piatră” lacrimă cuvântul. Polifonia e evidentă și în alte versuri: „Cuvintele bat fierbinte, / inima rug aprinde... / Mormintele cine-și vinde / din cimitir?” (*Limba maternă*). Frontiera existențială este plasată intenționat pe cântarul economic. Valoarea financiară nu corespunde cu valoarea spirituală. Sunt valori din sfere diferite. Suprapunerea lor e imposibilă, fiind din lumi incompatibile, lumi paralele ce nu se pot intersecta – perspectiva romaniceră sesizată în povestea lui James Kruss (1926-1997) *Timm Thaler sau Râsul vândut*. Spiritualitatea versus economia sunt bizare la prima vedere, dar textul artistic apropie valorile, antipodale, ale ambelor lumi, pentru că ambele sunt componente ale unei vieți umane. Uneori le confruntă, alteori le confundă, ajungând până la a renunța de moralitate, distrugându-și propria identitate.

Interpretarea lui Theodor Codreanu vehiculează contrapunctul margine-centru în creația lui Dumitru Matcovschi, percepută la nivelul națiunii. O idee similară o întâlnim și la criticul literar Ion Ciocanu. Din această optică este valorificată imaginea Basarabiei în raport cu Moldova lui Ștefan Vodă, cu arealul românesc: „Pentru Basarabia lui, poetul găsește un diminutiv simbolic: *mărgioară*. Dar ce arome cu sensuri figurative se ascund în *poetica marginii!* (...) Poetul poate trece de la imn la blestem, de la mângâiere la diatribă de suflu eminescian, ca în *Impostorii* (1988), împlinită nu doar ideatic, ci și artistic” [2, p. 9]. Dintr-o optică periferică își determină analiza critică Eliza Botezatu cu privire la „programul estetic” al creației poetului:

„Să revenim la un aspect, de care uneori se face caz, pe seama căruia alteori se ironizează, la care se fac trimiteri în dezbaterile noastre provinciale: *tradiționalism și modernitate*” [3, p. 137]. Perceperea frontierei plasate într-o interpretare diminuează valoarea discuțiilor, cu toate acestea și noțiunile de tradiționalism (percepute drept rurale) și de modernitate (determinate de spațiul urban) sunt incerte. Iată cum sunt descrise în studiul său *Treptele și vocațiile adevărului* aceste concepte: „*Tradiționalul și modernul, de-a lungul anilor, s-au respins, au colaborat, s-au contopit, rezultând totdeauna o a treia calitate*” [3, p. 137]. Exemplificăm printr-un vers în care poetul îmbină paradoxal perspectiva basmului cu iluzia sau stereotipia pseudomoralei: „Un corb... Și corbul trece drept pasăre măiastră...” (*Lucruri stranii*).

Acad. Mihai Cimpoi sondează axiologic lirica lui Dumitru Matcovschi, văzut ca „*Om al cetății*”. În acest sens imaginea poetului apare similară cu eroul Eneu din epopeea lui Vergiliu, fiind de unul singur în fața vitregiilor timpului cu scopuri mărețe, gata să înfrunte minciuna și să îndure toate deziluziile acestui popor.

Deși criticul nu face o comparație directă cu literatura latină, totuși în poezia lui Dumitru Matcovschi domină coeziunea dintre rațional și emoțional. Acestea fiind două surse din care versurile simple primesc adâncimi.

3. Mărgioara – centrul universului poetic matcovschian

Câte diferențe dintre casa modernă de azi și casa din versurile lui Matcovschi?! Și totuși, casa devine axa valorică: „Un loc, o axă. / A pământului. / Întotdeauna este. / Chiar de nu-i” (*Terra incognita*). Convenția dintre jocul hamletian de a accepta existența sau nu prin „este chiar de nu-i” transgresează de la un sofism existențial spre o lume apropiată de un eu al unui centru interior, intuit dintre raționamente, memorie, emoție. Este o axă a conștiinței

determinată de concepte ce fortifică eul liric, în acest sens acad. Mihai Cimpoi relevă contradicția de a plasa marginea în cerc, astfel punctul nu mai rămâne a fi periferic, dar un miez, pentru a trasa circumferința: „Satul este un univers rotund, o cetate morală, o *axis mundi* care sacralizează întregul univers. Infernul e alungat din acest univers al sănătății, elementarității rustice, stabilității și permanenței. Rusticitatea, așadar, are un efect terapeutic, excluzând oboseala inspirației, decadentismul bolnăvicios, predispoziția fragmentaristă post-modernistă” [4, p. 31]. Proiecția geometrică a spațiului rustic pe care-l relevă criticul se datorează conceptului de a găsi corespondențe celeste și atunci reprezentarea primă / originalul proiecției este soarele, scris cu majusculă, perceput ca o sacralitate creștină cu tangențe dacice: „Trăim un dor de Soarele cel Mare. / De casă dorul, de copii și de nepoți. / Nu arunca, om bun, cu pietre-n Soare: / e unul Soarele cel Mare pentru toți!” (*Soarele cel Mare*). Casa părintească conține firul vital prin care eul liric își simte energia solară.

Casa în care au crescut copii, în care și-au trăit grijile părinții. Casa își are un câmp semantic destul de vast, incluzând ograda, vatra, fereastra, copacul, părinții, frunzele, focul din vatră. Fiecare din aceste elemente este ferecat în poezia lui Dumitru Matcovschi care pare atât de înțeleasă și atât de ermetică. De ce ermetică? Pentru că valorile pe care le elucidează devin exponate de muzeu. Odată cu trecerea timpului poezia sa crește în esențe. Versul său, altădată citit tradiționalist, se rupe din freamătul codrilor, din ambuscada migrației, din *mărgioara* care devine un *axis mundi*: „Era ca stejarul omul. / Mărgioara lui avea, / ca toți și ca nimenea” (*Pomul, omul*). Și, în acest sens, cuvintele semnate în toamna anului 1977 (la 17 noiembrie în *Literatura și arta*) de criticul Vasile Coroban, cu referire la volumul de versuri *Axa*, devin profetice: „În felul lor aceste rânduri sunt o ecuație poetică, revelând simplu în

ce constă trecutul și prezentul meleagului nostru” [5, p. 182]. Necunoscutele cunoscute devin jocul de sensuri: „Un picușor-ușor-ușor de bunătate”, arderea – perceput ca forța sentimentului purificator – ce este proprie inimii, soarelui, țării.

Perspectiva timpului ciclic se datorează și cultul arborelui, atât de insistent în poezia lui Dumitru Matcovschi. Copacul include diverse atitudini față de trecerea timpului, de aici – față de istorie. El devine un martor al neamului. Seva lui cunoaște atingerea oamenilor cu care nu ne-am intersectat în timp. Frunzele lui au forța de a perfora timpul în emoții. Fructele au tangența cu rostul ființei umane.

Din perspectiva valorilor creștine cunoașterea e încadrată în fructul interzis. La Dumitru Matcovschi păcatul este ceea ce contravine legilor casei, tradiției milenare. La prima vedere afirmația poate provoca anumite confuzii. Nu e vorba de un recidiv stagnant, neomogen, este un strigăt în fața mutațiilor de mentalitate. Scriitorul o vede similar cu o trădare.

4. Lupta de la masa de scris

Poezia lui Dumitru Matcovschi se caracterizează și prin tensiunea luptei dintre bine și rău, indiferență și cumsecădenie, lașitate și curaj, tăcere și strigăt, rugă și blestem. Personal poetul la multe emisiuni se destăinuia că la masa de scris luptă și de fiecare dată iese biruitor. Ce luptă ascund versurile sale? În lectură această răvășire interioară străbate și inimile cititorilor. Din perspectiva empatiei imaginile se disociază la senzații legate de empirismul propriu. Și atunci cititorii de diferite vârste, de diferite niveluri de percepții, se regădesc în caleidoscopul imaginilor arhetipale, pe care autorul le îngrijește (sau: le curează) cu atâta râvnă în versul său. Și aici ne apropiem de primordialul din cuvântul cultură – a cultiva. Infinitul este mut. Verbul trebuie conjugat pentru a da viață raportului dintre persoană și timp. Numai astfel cuvântul începe să fie personalizat. Și atunci

semințele cuvintelor, prin crusta simbolurilor, încep să înmugurească, cultivă valori, dosite cumva de o bunăvoință timidă a unui neam ce locuiește mărgioara. Și pentru ca acestea să răsară poetul simte lupta interioară nu doar a eului propriu, el își asumă responsabilitatea unui neam ce trebuie să rămână vertical, să nu se reducă doar pentru mestecare a bunurilor străine și care privește cu dizgrație, incertitudine, valorile proprii.

Rătăcirea este motiv reluat de nenumărate ori în lirica lui D. Matcovschi: „Tună furtuna dezlănțuie. / Se rătăcește mitul în mit. / Tună furtuna asurzitor. / Se rătăcește dorul de dor” (*Zidirea*). Este selectată o calamitate a naturii pentru a determina o durere acută interioară. Procedul este cunoscut, dar balansarea pe firul dezastrelor imprimă simbolurilor sensuri cu referințe geografice pe harta unui suflet rănit: „Plouă cu rece torențial. / Se depărtează malul de mal / Plouă cu rece necunoscut. / Se depărtează lutul de lut.” Apariția omului vine în antiteză cu potopul. Esența umană se lasă dezgھیocată / camuflată până la distrugere. Lutul constituie perspectiva telurică a omului. Corpului uman i se acordă șansa de a păstra tainele, decizia de ele, ar fi înscrisă în întrebările retorice: „Unde-i norodul?”; „De unde alte înalte sfere?”; „Ce taină care să te mai apere?” Poezia e datată la 2 septembrie 2010. Pare să fie în dialog cu poetul Grigore Vieru, la titlul *Taina care mă apără* (2008). Finalul este unul social-politic, dar individual: „Priviri confuze, simțiri deșarte. / Împart ce vor și ce nu se împarte.” Nu vom traduce interpretativ versul. E clară atitudinea autorului față de infuziile sociale, ce extrag esență, o diluează și o topesc în vulg. Dumitru Matcovschi crede în om, dar exclude vulgul din el, crede în unicitatea rugăciunii, dar nu acceptă sintagma majorității: „Au fost, de ce au fost devalorizate cuvintele? Au fost, de ce au fost vulgarizate sentimentele? Au fost, de ce au fost coborâte la nivelul gângăniilor bipede personalitățile neamu-

lui?” [6, p. 237]. Întrebările rămân vii. Politicienii, gura lumii, vulgul sunt antinomice la cuvintele neam, grai, poet. În valorificarea esențelor poetul ajunge la particula indivizibilă a valorilor. Forța de a unifica, de a crea tabloul general într-o poezie ce numără câteva strofe, esențe de amploare care nu suportă fragmentarea.

Prin tot ce a scris poetul a valorificat tradiția neamului, dar a atenționat asupra personalizării emoției. Sentimentul devine taină ce se opune stereotipului. *Gura lumii* nu deține preceptele empatiei: „Nu mai are vulgul / nici un Dumnezeu” (*Perverțiții*). Omul individualizat își păstrează conștiința neîntinată de dorințele de a se deghiza.

Gura lumii implică măști, în funcția de a manipula, nu neapărat eficient spre moralitate. Ea e determinată de ghilotina interdicției, e o pseudoemoție care strângulează individualități pentru a le face comuni. Imunitatea apare în păstrarea identității sentimentelor proprii. Lupta lui Dumitru Matcovschi vine din sincronismul cuvintelor tăcute: „Eu voi tace, tu vei tace / și-mpreună vom tăcea” (*Gura lumii*). Tăcerea este prinsă în cuvintele topite în poezie: „Nici altar și nici icoană / și nici crez mai crez decât / vorba ta șoptită lacom / și strigată mohorât.” Tăcerea nu înseamnă lipsa cuvintelor, tăcerea este perspectiva de aurificare a comunicării cu sinele. În tăcere se sidefează emoțiile. Tăcerea determină pactizarea cu eternitatea. Implicarea iubirii în tăcere nu este similară cu uitarea, e apropierea sau chiar intrarea în veșnicie.

5. Predilecția poetului pentru cântec și respectul pentru drepturile de autor

Suntem în timpul fragmentarismului, Dumitru Matcovschi nu și-a permis decât transferul de la particular la general. Tendința sarcastică e percepută de scriitor ca superficialitate, el distinge cuvântul în profunzime. Probabil de aceea preferă directetea. Textul lui seamănă cu monumentalul. De parcă rocile din malurile fluviului au pătruns textul liric al lui Matcovschi.

Materialul este extras din cuvintele cu valențe comune, dar în construcția artistică ele prind undele melodice.

În prezent întâlnim difuziunea dintre poet și textier. În mai multe emisiuni radiofonice și-au expus părerea poezii Ianoș Turcanu și Radmila Popovici. Ambii considerând că versurile care apar în carte sunt poezii, unde eul liric respiră cu sinceritate, deținând toate funcțiile acestui gen. Este actul de creație al unui poet. În alt caz semnaleză noțiunea de textier, care își maschează emoțiile, prin empatie simte rolul interpretului cărui îi adresează / îi permite să-i cânte versurile. Viziunea dată îngustează cuvântul artistic, îl reduce la o opțiune concretă, până la comercializare; disociază textul pentru gustul unui cititor elită și preferința unui ascultător superficial.

Este o convenție care împarte nu numai scrierea artistică, dar și receptorii textului artistic: în cititori și ascultători. Din optica posibilității cuvântului s-a demonstrat pe parcursul istoriei literaturii că acesta are potența de a exercita toate simțurile umane: gustative, olfactive, auditive, vizuale și tactile.

Referindu-ne la creația lui Dumitru Matcovschi observăm că poetul nu acceptă această disecare. El tinde să se apropie de orfism, pledează pentru conexiunea dintre cuvânt și melos. Organizarea solară se resimte și prin atitudinea sa de propriile versuri, la care remarcă și compozitorul, și interpretul. Poetul trăiește bucuria melodică în planul de a oferi versurilor sale o altă viață – una care poate fi deschisă nu prin pagini, ci prin voci. Exemplificăm prin poeziile devenite cântece: *Rugă* – compozitor: Anatol Chiriac, interpret: Mihai Volontir; *Cu numele tău* – compozitor: Ion Aldea-Teodorovici, interpretă: Nina Crulicovschi; *Doar femeia* – compozitor: Gheorghe Mustea, interpretă: Daria Radu. Șirul ar putea continua și în variante de aranjamente muzicale. Se resimte o grijă pentru versurile sale. E o paternitate, ce

nu e indiferentă ce vor fi ele, pe buzele cui vor fi rostite, cum vor fi interpretate. Muzica apare ca o apertură metaforică, în care sugestiile se consolidează în a plana pe undele sufletului.

Poetul Dumitru Matcovschi e un exemplu de respectare a dreptului de autor. Regretabil, dar și în prezent atestăm confuzii. Am căutat site-uri după versurile din poezia *Sărut, femeie, mânăta*, și am găsit următoarele carențe grave: www.coolmojito.com/artist/Ion+Aldea-Teodorovici/1/2308886 (accesat în mai 2014) unde era indicat greșit că autor este Grigore Vieru. O altă confuzie era plasată pe site-ul: <https://pinvents.com/event/460814710714900/poetic-romantic-si-atotcuprinzator> (accesat în mai 2014), care îl atestă în paranteză pe Ion Aldea-Teodorovici. Ion Aldea-Teodorovici a compus muzica pentru aceste versuri, este compozitorul cu care a colaborat scriitorul Dumitru Matcovschi. Așadar este interpretul, dar în niciun caz marele compozitor nu a fost autor al acestor versuri. Autorii revistei on-line a Liceului „G. Coșbuc” (<http://orizonturicosbuciene.wordpress.com/category/evenimente/page/2/>) nu și-au complicat existența să scrie sub strofa din această poezie cui aparține. Lista, cu regret, poate fi completată. În anul lui Dumitru Matcovschi suntem obligați să respectăm nu doar mesajul, dar și autorul. Și să nu permitem camuflarea de tipul: „zicea marele poet” sau „după cum afirma cunoscutul scriitor”, fără a-i indica numele. Dacă acceptăm indiferența, înseamnă că promovăm falsitatea.

În zilele acestea, când toți sărbătorim ziua de naștere a maestrului, am dat de o mostră, care e chiar monstruoasă. Și nu eram tentată să o găsesc, dar probabil greșeala m-a chemat, a strigat. E vorba de un document foarte important cu antetul: „Aprobată la Comisia Națională de Examen. Proces-verbal nr. 9 din 27 decembrie 2012. Validată prin ordinul nr. 1042 din

27 decembrie 2012 al Ministrului Educației. *Programa pentru examenul de gimnaziu, 2013. Limba și literatura română, școala alolingvă.* În textul ce anunță că aparține Ministerului Educației, Agenția de evaluare și examinare, la p. 8, expune sarcina pentru elevul clasei a IX-a din școlile alolingve la disciplina Limba română: „4.4. Să redacteze un eseu la o temă propusă. 14. Comentează, în șapte-opt propoziții, versurile lui N. Dabija: «Bucurați-vă, prieteni, de prieteni și de frați...»” Ce observăm? Autorii nu știu nici creația lui Dumitru Matcovschi, nici pe cea a lui Nicolae Dabija. Când ajungem la Bac sau la examenele de gimnaziu se distrează ziarele publicând inadvertențele elevilor, care sunt pline de haz. Iar acest exemplu teribil depășește teatrul absurdului. Cum să mai cerem elevilor, studenților să cunoască creația scriitorului, dacă fiecare care accesează site-ul Ministerului Educației îl poate observa. Iată de ce nu putea trăi liniștit poetul, iată de ce lupta. Și atunci cum să acceptăm această gafă, care trebuia să fie atestată de atâtea minți lucide care cunosc și să nu fie permisă editarea ei pe site. De ce se semnează fără a citi? De ce se acceptă incorectitudinea?

Dorim să ne cunoască poeziile, dar în teste confuziile sunt strigătoare la cer! Sunt sigură că poetul Nicolae Dabija are scrise multe versuri care ar putea fi în acest test, dar, vouă, celor care sunteți autori și semnați la p. 1, aflați că „Bucurați-vă, prieteni, de prieteni și de frați...” este primul vers din poezia lui Dumitru Matcovschi *Bucurați-vă*. Care ar fi soluția? Ministerul Educației ar trebui să se decida de pagina din internet – programa pentru 2013 alolingvi – Particip.gov.md –, altminteri promovează, puțin spus, incertitudini. Prezența acestei greșeli de neconcepție ne caracterizează că suntem indiferenți, că facem totul la repezeală, dar utilizând foi olandeze și cameră de filmat. Să nu acceptăm să nu se respecte dreptul de autor. Atât Dumitru Matcovschi, cât și Ni-

colae Dabija, prin demersul său care determină o generație întreagă prin *Ochiul al treilea*, prin poezie, publicistică și proză sunt personalități ale literaturii române, pe care ne obligăm și prin profesie, și prin simțul culturii să-i respectăm, să le cunoaștem opera. Și să nu râdem de inadvertențele bieților elevi stresați, nevăzând monstruozițiile de la documentul *Limba și literatura română. Programa pentru examenul de absolvire a gimnaziului, 2013*. Să sărbătorim creația poetului și precizând cum opera îi este difuzată prin mașinăria ce azi înlocuiește cartea – computerul.

6. Axa valorică și eternitatea

Poezia abundă într-o imagine integră de *axis mundi* din crengile diferitor copaci. Frunza de tei evident că sugerează aspectul artistic întruchipat prin romanismul lui Mihai Eminescu, frunza de stejar adună legende în jurul vitejiei domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt, frunza de soc străbate din balada *Miorița*, frunza de nuc se înfiripă cu dorul din doine. Și prin aceste frunze se roagă poetul: „Alină-mă, frunză de nuc, / Te rog, mă alină: / speranțele-au ars ca pe rug / fără lumină” (*Rugă*). Cunoașterea nu este valorificată drept un păcat, uitarea este ceea ce nu suportă poetul. Anume de aici și fructul pe care îl va cânta va fi nuca. Nuca devine acel fruct al cunoașterii care întruchipează frăția întrudăinuire. Miezul este bine ascuns în lemn. Valoarea devine una din cele șapte taine, la care nu poți accede imediat. Poetul pregătește cititorul. Și fiecare lectură a poeziei sale este o nouă treaptă a propriei cunoașteri. Astfel, coaja literelor se despică încet și apare miezul lecturii. Esența care se ascunde în repetiții, în antiteză, în negații, în enumerații și simboluri.

Dumitru Matcovschi uzitează în textul poetic cuvântul *mărgioară* cu sensul de țară, plai, pământ natal. Este spațiul unde s-a născut, cu oamenii care l-au marcat, cu demnitatea proprie acestei regiuni. Poetul

face dintr-un sat de pe malurile Nistrului, Vadul-Rașcov, un mit al Mărgioarei: „Cea mai frumoasă. Nu cea din carte. / A fost odată, aici departe... // o mărgioară. Un mal de ape, / a fost odată, aici aproape...” (*Lacrima zeilor*). Chiar și dacă mărgioara va fi scris nu de fiecare dată cu majusculă, este un cult accentuat prin forța unui cuvânt ce din nume comun devine nume propriu. Statutul atribuit Mărgioarei amplifică conotația unei margini. Din optica lexicală marginea este în relație de sinonimie cu marginalul, perifericul, secundarul, neimportantul, uitatul, neesențialul etc. În acest câmp lingvistic poetul preia poziția lui Don Quijote și reușește ca din acel ceva comun să orânduiască accesorii cavalești, plin de noblețe. Metamorfoza este determinată de aura pe care o sidefează în rădăcina cuvântului „margine”. Atingerea poetului este asemenea regelui ce are forța de a aurifica, este aceeași îmbogățire numai nu în plan material, ci în cel spiritual.

Poetul mângâie acest cuvânt și el devine „Mărgioară”. Diminutivul distruge cuvântul din convenția comunului, a stereotipului. Este un procedeu utilizat în folclor: dorule, doruțele; calule, căluțele... Dinamicitatea motivă are proprietatea de a trasa axa coordonatelor valorice – axa solară. Mărgioara deține funcția de centru, de inima poetului în care palpita dorul, durerea, dragostea, demnitatea, lupta.

Grație diminutivului Dumitru Matcovschi creează corespondențe de imagini – satele Moldovei încep să fie oglindite toate în acest cuvânt – „Mărgioara”. Acest raport de similitudine fonică *mărgioară – mărgelușe* determină perspectiva estetică. Cuvântul deține și funcția frumosului. Constituie o frumusețe ce primește valoarea prețului. Mărgelele fiind în poezia noastră populară modalitatea de a fâgădui dragostea, de a-și destăinui sentimentele. Accesoriile au menirea de a opri timpul în amintire. Se creează impresia că nu doar poetul lucrează în semnificațiile cuvântului, dar și cuvântul îl alege, îi determină

existența: „Este un loc. Mai este. Undeva. / Acolo. În copilăria mea. O mărgioară. Alta nu-i ca ea. / Aici Bunul Dumnezeu născutu-s-a” (*Terra incognita*). Deducem raportul de corelație dintre *mărgioară – poet – existență*. Poate cineva mă va acuza de inversia tranzitivului cu subiectul, totuși consider că *Mărgioara* e cuvântul care imprimă lui Dumitru Matcovschi amintirea copilăriei, determinată de admirația pentru acest spațiu. Mărgioara, prin luminozitate, prin tandrețe, gingășie, valorifică anume imaginea de copil, imagine pe care poetul a păstrat-o, a îngrijit-o, a șlefuit-o.

Deși convențional Mărgioara este un spațiu limitat, el devine un centru al pământului (alte conotații ale mărgioarei au fost valorificate de criticul literar Theodor Codreanu în corespondență cu opinia acad. Mihai Cimpoi. Sunt sondate axiologic noțiuni și opere de artă). Diminutivul îi deschide o relație aparte dintre eul liric și această noțiune, care din convenție devine emoție. Sentimentele fixate de acest cuvânt sunt cele mai diverse: durere, respect, dragoste, milă, demnitate, elogiu, blândețe, duioșie, leagăn. Șirul poate continua. Cuvântul din optica periferică deține o funcție sacrală. Poetul găsește bijuteria de la salba zânelor ce au trăit pe aceste meleaguri în catrințe și opinci.

Referințe bibliografice

1. SALTARI, Enrico. *Leon Walras e la nascita del marginalismo*. Disponibil: <http://matematica.unibocconi.it/articoli/leon-walras-e-la-nascita-del-marginalismo> (accesat: 10.10.2014).
2. CODREANU, Theodor. *Un Don Quijote basarabean*. În: Dumitru Matcovschi. *Amarele confesiuni*. Chișinău, Magna Princeps, 2011.
3. BOTEZATU, Eliza. *Critică literară*. Chișinău, Cartea Moldovei, 2008.
4. CIMPOI, Mihai. *Poezia ca strigăt existențial*. În: Dumitru Matcovschi – poet și om al cetății. Coord.: Mihai Cimpoi. Chișinău, Știința, 2009.
5. COROBAN, Vasile. *Axă*. În: Dumitru Matcovschi – poet și om al cetății. Coord.: Mihai Cimpoi. Chișinău, Știința, 2009.
6. MATCOVSCHI, Dumitru. *Amarele confesiuni*. Chișinău, Magna Princeps, 2011.